

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 41, godina XXI
maj, 2016. [str. 147-150]

© Monos 2016

Galib Šljivo: *Historija Bosne i Hercegovine 1788. – 1878. (edicija u 12 knjiga)*

“Planjax group”, Tešanj 2016.

Prof. dr. Izet Šabotić

Nije lako, niti jednostavno pisati o velikom historičaru i istraživaču, kakav je prof. dr. Galib Šljivo. Jer sve što se napiše je malo i šturo u odnosu na ono što je prof. Šljivo dao historijskoj nauci. Riječ je o istinskom istraživaču i naučniku, koji je cjelokupan svoj radni vijek posvetio historijskoj nauci, istražujući prošlost Bosne i Hercegovine, tragajući za činjenicama koje su pomogle njenoj boljoj spoznaji i razumijevanju. On pripada plejadi historičara koji su svojim radom i samoodricanjem, na poseban način, obilježili razvoj bosanskohercegovačke historiografije, otvarajući najsloženija historijska pitanja, kakvo je i pitanje vezano za prošlost Bosne i Hercegovine u burnom XIX stoljeću. Historičari se slažu, da je način njegovog istraživanja jedinstven u bosanskohercegovačkoj historiografiji. Osnova za ispisivanje historijske istine su mu izvori prvoga reda. Na taj način je u više od 20 knjiga, veoma detaljno i slikovito, opisao najznačajnije događaje i procese iz prošlosti Bosne i Hercegovine u XIX stoljeću. Ovaj period bosanskohercegovačke prošlosti tretiran je u Ediciji od 12 knjiga u kojima je naučno i veoma detaljno osvjetlio zadnjih 100 godina osmanske uprave u Bosni i Hercegovini. Riječ je o složenom naučnom i istraživačkom projektu koji je trajao više od 30 godina. Realizovan je u susretu ovog autora-istraživača sa relevantnom literaturom i brojnim historijskim izvorima, posebno onim prvoga reda, koje je nakon metodološki prihvatljive an-

alizeretio u historijski sadržaj, zanimljivu historijsku priču, vezanu za čitavo jedno stoljeće bosanskohercegovačke prošlosti.

Zahvaljujući ovom istraživačkom poduhvatu autora, u prilici smo da se detaljno upoznamo sa procesima i događajima vezanim za posljednje stoljeće osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini. Tačnije, to je vrijeme od 1788. do 1878. godine, historijski period s puno dinamike, preokreta i neizvjesnosti sa kojima se suočavao Bosanski ejalet. Radi se, dakle, o jednom od najvažnijih i najsloženijih historijskih perioda bosanskohercegovačke prošlosti. Da bi što bolje, što objektivnije i slikovitije prikazao ključne historijske događaje iz tog vremena, autor ih "slaže" tematski i hronološki i dokumentuje znalčki odabranim izvorima, najčešće prvoga reda, koje je godinama marljivo sakupljao u arhivima: Beča, Berlina, Sarajeva, Zagreba, Zadra, Beograda i mnogih drugih mjesta u Bosni i Hercegovini i zemljama okruženja. Piše tečno i jednostavno, prateći događaje hronološkim redom, onako kako su se dešavali, sa puno detalja i posebnosti, stvarajući jedan integralni sadržaj i jasno zaokružen historijski kontekst i sliku o prošlosti Bosanskog ejaleta. Predstavljenim sadržajima na taj način, daje mogućnost čitaocima da saznaju obilje činjenica o složenim historijskim procesima, ali i manje bitnim događajima, koji su do sada uglavnom bili nedovoljno rasvijetljeni. Prof. Galib Šljivo svoja kazivanja predstavlja bez opterećenja, posve objektivno i jasno, poštujući metodološka načela historijske nauke, s ciljem da sve prikaže onako kako je bilo, što bi rekao Leopold Ranke, a ne onako kako bi se dopalo nekome.

U ediciji od 12 knjiga piše o krupnim i složenim historijskim pitanjima i događajima XIX stoljeća, koji su u historijskom smislu značili prekretnicu za Bosanski ejalet. To je vrijeme intenzivnijeg otvaranja tzv. Istočnog pitanja, kada se u velikoj mjeri odlučivalo o sudbini Osmanskog carstva na Balkanu, pa

samim tim i o sudbini Bosanskog ejaleta, kao najisturenije osmanske provincije u Evropi. Riječ je o procesima dugog trajanja, koji nisu počeli, niti se završili u ovom stoljeću, već je njihovo vremensko trajanje vezano za nekoliko stoljeća.

Prva knjiga u Ediciji počinje događajima s kraja XVIII stoljeća, vezanim za izražene aspiracije evropskih sila prema Osmanskom carstvu, prije svih Austrije i Rusije. U nalu, tada moćne Austrije, na udaru se našao Bosanski ejalet, a težište rata bila je teritorija duž obale rijeke Save, sa izraženim pritiskom na Dubicu, kao važnu vojno-stratešku tačku zaraćenih snaga, pa se rat po tome nazvao Dubičkim. U tom ratu Bošnjaci su bili primorani sami braniti svoju domovinu. Vrlo plastično i jednostavno autor nam približava, pitanje namjera, planova i teritorijalnih aspiracija Austrije, ali i onih koje su dolazile sa istoka, iz susjedstva, a vezane su za uzroke, tok i posljedice prvog i drugog srpskog ustanka. Sultanovim fermanom, Bošnjaci su bili zaduženi ugušiti srpske pobune, umiriti i obuzdati ustanike, a to nije bilo lako, jer su i u svom ejaletu imali pobune hrišćana, podsticane više izvana, negoli stvarnim poreskim i drugim opterećenjima tog stanovništva od strane osmanske vlasti.

U knjigama ove edicije, prof. Šljivo daje poseban osvrt na reforme koje su imale potpun uticaj na prilike u Bosanskom ejaletu, a provode ih sultani: Selim III, Mahmud II i Abdul Medžid, kroz cijelo XIX stoljeće. To su bile reforme koje su suštinski zadirale u sve sfere rovitog bosanskog društva, a kao krajnji rezultat imale su: stvaranje nove vojske "nizami džedid", ukidanje janjičara i kapetanija, eliminaciju uticaja ajana, ukidanje timarskog sistema, slamanje Pokreta za autonomiju Bosne, provođenje Tanzimata u Bosanskom ejaletu, progon bosanskih prvaka, administrativnu i sudsku reorganizaciju Bosanskog ejaleta i niz dugih društveno-političkih i privrednih procesa i mjera, koje su u potpunosti kanalisale životne prilike u Bosans-

kom ejaletu u ovom po mnogo čemu teškom i složenom periodu bosanskohercegovačke prošlosti.

Značajno mjesto u knjigama prof. Galiba Šljive našla su i pitanja vezana za stalne nemire na granici i pobune hrišćana, odnos Porte i bosanskih valija prema bosanskom plemstvu i ulemi, što se najbolje može oslikati kroz pohod Omer Lutvi-paše i obračun sa bosanskim prvcima. Važno je istaći, da su u ovim knjigama otvorena i neka pitanja koja su bila od posebne važnosti za Bosnu i Hercegovinu, kao što je, na primjer, izlaz Bosne na more preko Kleka i Sutorine. Obradujući pitanje izlaza Bosne na Jadran, autor dokumentuje koliko je važnost tom pitanju poklanjalo Osmansko carstvo. Kroz ovo, ali i druga pitanja, kojima se u svojim knjigama bavi, autor nam je pokazao da je Bosna u XIX stoljeću bila značajnim interesom evropskih zemalja, posebno u rješavanju tzv. Istočnog pitanja. Osim toga, dosta prostora u ovoj svojoj ediciji posvetio je izazovima i poteškoćama sa kojima se suočavala lokalna vlast u Bosanskom ejaletu u XIX stoljeću.

Kroz knjige Galiba Šljive bliže smo se upoznali sa bosanskim namjesnicima: Bećir pašom, Derendeli Ali-pašom, Sulejman-pašom Skopljakom, Dželal-pašom, Tahir-pašom, Šerif Osman-pašom i drugim bosanskim valijama, a bilo ih je ukupno 264 u vremenu osmanske uprave. On ukazuje na značaj njihove uloge na prilike u Bosanskom ejaletu. Piše o brojnim bosanskim prvcima, o plemstvu i uticaju uleme na prilike u Bosanskom ejaletu. Isto tako, u njegovom štitu nalazimo sadržaje o krajiškim kapetanima: Beširevićima, Biščevićima, Kulenovićima, Cerićima, te o neumornom i prkosnom Hasan agi Pečkom i drugim čuvarima nemirne Krajne i zapadne granice Bosanskog ejaleta. U knjigama edicije nalazimo tekstove o zborničkim kapetanima Fidahićima, Mehmedu i Ali paši, o Mahmud-paši Tuzli, Husein-kapetanu Gradašćeviću, o Ali-paši Rizvanbegoviću i Smail agi Čengiću, o be-

govima Resulbegovićima i brojnim drugim bosanskim i hercegovačkim prvcima. Među prvima je naučno ukazao na to da su bosanski begovi plemići u pravom smislu te riječi, da je to sloj koji je imao posebnu ulogu i važnost za Bosanski ejalet. Iz tih razloga su bili izloženi stalnim udarima Porte, da bi nakon čuvenog Omer Lutvi-pašinog pohoda na Bosnu, sredinom XIX stoljeća u velikom broju bili protjerani i pogubljeni, nakon čega su bosanskohercegovački muslimani ostali bez vodećeg društvenog sloja.

Edicija prof. dr. Galiba Šljive nam potvrđuje koliko je Bosanski ejalet u XIX stoljeću bio u žiži interesa i uticaja velikih sila, koje su uspostavile diplomatska predstavništva-konzulate u većim bosanskim gradovima, preko kojih su se miješali u unutrašnje stvari Bosanskog ejaleta, prateći do detalja zbivanja u ovoj najisturenijoj osmanskoj provinciji, izvještavajući svoje vlade o svim važnim događajima itd.

I pitanjima privrednog razvoja Bosanskog ejaleta u knjigama prof. dr. Galiba Šljive posvećena je značajna pažnja. On veoma detaljno piše o složenim prilikama na bosanskom selu, razvoju gradova, zanatstva i trgovine, te infrastrukture i poljoprivrede, ističući da je Bosanski ejalet i pored brojnih poteškoća u drugoj polovini XIX stoljeća doživio značajan privredni napredak, što se posebno odnosilo na vrijeme namjesnikovanja Osman Šerif paše (1861. -1869.), kada su napravljeni važni iskoraci u procesu razvoja manufakture, nastanka prve štamparije i prvih novina, telegrafa, te izgradnje modernijih putnih komunikacija. Svoje kazivanje o prošlosti Bosne u XIX stoljeću prof. Galib Šljivo završava osvrtom na složene prilike u Bosanskom vilajetu u vrijeme Velike istočne krize (1875. - 1878.), iznoseći značajan broj historijskih činjenica o uzrocima, toku i posljedicama ovog krupnog međunarodno važnog događaja u kojem se Bosanski vilajet još jednom našao u žiži svjetskih zbivanja. Na ovaj način, prof. Galib Šljivo, je dao za-

Izvor: www.akos.ba

okruženu sliku, kao što je rečeno, jednog od najvažnijih perioda bosanskohercegovačke prošlosti, napisanu u 12 knjiga na više od 7.500 stranica teksta. Važno je kazati, da se tako obiman tekst može čitati kao integralni historijski sadržaj, kako sa hronološkog, tako i sa tematskog aspekta. Treba priznati da to mogu uraditi samo izuzetno nadareni i iskusni istraživači i historičari, a prof. Galib Šljivo to svakako jeste.

Ovaj kratak prikaz o Ediciji prof. dr. Galiba Šljive, zaključujem slijedećim riječima: djela prof. Galiba Šljive napisana su na osnovu velikog broja historijskih izvora prvoga reda. Njegovi sadržaji su historijski precizni,

tematski složeni i duboki, ali jednostavni i čitljivi, za čitaoca pregledni i razumljivi. On jednostavno govori jezikom dokumenta, kojim uspjeva čitaoca vratiti u vrijeme nastanka događaja. Njegove knjige o Bosni i Hercegovini u XIX stoljeću predstavljaju uvjerljivo historijsko štivo, bogato svim neophodnim karakteristikama naučno-historijskog rada, napisana stilom koji omogućava čitaocima da ovo burno vrijeme, razumiju u svim segmentima društveno-političkoga i privrednoga života. To su dijela sa jasno izgrađenom kompozicijom i stilom izražavanja, koja nisu ničim odstupila od strogih historijskih načela oblikovanja historijske istine.